

Stručni rad

SVEOBUHVAATNA PODRŠKA DJECI IZ RANJIVIH SKUPINA U TURBULENTNIM VREMENIMA NEIZVJESNOSTI S NAGLASKOM NA ZDRAV NAČIN ŽIVOTA

Dr. Teja Gracin, mag. prof. inkluz. ped.
OŠ Ivana Cankarja Ljutomer

Sažetak

Članak obrađuje problematiku s kojom se susreću djeca iz ranjivih skupina, kao i nedostatke u pojedinim područjima učenja tijekom nastave na daljinu. Važnu ulogu u osiguravanju kvalitetne i cjelovite podrške vidimo u prikladnim motivacijskim sredstvima, koja također predstavljamo u članku. S obzirom na to da nemaju sva djeca jednake mogućnosti obrazovanja na daljinu, svakom pojedincu potrebno je posvetiti posebnu pažnju. Položaj djece iz ranjivih skupina uvelike je povezan s životnim uvjetima roditelja i njihovim problemima, posebice kada su zbog epidemije Covid-19 djeca primorana pohađati nastavu na daljinu. Uz postojanje moguće isključenosti i stigmatizacije, osjećaju se manje vrijednima i imaju manje šanse za uspjeh. Stoga je motivacija posebno značajna.

Ključne riječi: nastava na daljinu, motivacija, ranjive skupine, djeca s posebnim potrebama

1. UVOD

Prisutnost koronavirusa promijenila je način života cjelokupne populacije, a ponajviše živote djece kojoj se rutina promijenila preko noći. Druženje s vršnjacima postalo je suzdržano, a dječja graja iz učionica naizmjenično se seli na Internet (i obrnuto). Živimo u neizvjesnim vremenima, kada su upravo djeca ta koju ovakve okolnosti jako zbunjuju, iako to možda i ne izgleda tako. Prelaskom s redovne na online nastavu promijenili su se način komunikacije, metode podučavanja, rutina, način ocjenjivanja i način života svakog djeteta osnovnoškolske dobi. No, kao što znamo, nemaju sva djeca iste uvjete kod kuće, dok su uvjeti u školi ujednačeniji. Najviše su ugrožena djeca iz takozvanih ranjivih skupina. Upravo u ovoj skupini djece uočavamo najveće probleme.

2. RANJIVE SKUPINE

Tko spada u ranjive skupine? Kako su se djeca iz ranjivih skupina suočila s izazovom obrazovanja na daljinu? Kako su pratila nastavu? Koji su ometajući čimbenici bili prisutni i koje su posljedice obrazovanja na daljinu?

Ranjive skupine predstavljaju širok pojam. Uvažavajući trenutno stanje, zapaženo je da se one povećavaju i mijenjaju. Činjenica je da se svaka ranjiva skupina suočava sa svojim specifičnim problemima, a mnogi od tih problema zajednički su svim skupinama. Sve više ranjivih skupina također se suočava sa siromaštvom. Važnost obrazovanja ranjivih skupina jedan je od ključnih čimbenika u podizanju razine znanja i osposobljenosti za različite životne uloge. Upravo obrazovanje [7] postaje sve važniji čimbenik u stjecanju društvenog i kulturnog kapitala te društvene kohezije, što se očituje u ukupnom poboljšanju kvalitete života i razvoja društva. Svim ranjivim skupinama zajednička je niska motivacija za obrazovanje.

Prvi važan čimbenik uspješnog rada djece iz ranjivih skupina je poticajno i primjereno okruženje. Danas se djeca iz ranjivih skupina često susreću s problemom zastarjele i neadekvatne računalne opreme te nestabilne internetske veze, što im onemogućuje kvalitetno obrazovanje. Tijekom nastave na daljinu primjećujemo da ova djeca nemaju dovoljnu podršku kod kuće, te da imaju nestrukturirano okruženje uz mnoge ometajuće čimbenike. Sve to predstavlja otežavajuće okolnosti u razdoblju kada su djeca prisiljena pratiti nastavu na daljinu. Fizička prisutnost u školi vrlo im je važna, kao i sama škola koja je obično za njih najprikladnije, optimalno okruženje za stjecanje znanja i drugih vještina.

Velik udio djece iz ranjivih skupina također ima nedostatke u pojedinim područjima učenja.

3. DJECA S POSEBNIM POTREBAMA - DJECA S NADOSTACIMA U POJEDINIM PODRUČJIMA UČENJA

Djeca s nedostacima u pojedinim područjima učenja su djeca s teškim oblicima specifičnih poteškoća u učenju, kod koje se zbog poznatih ili nepoznatih poremećaja ili razlika u radu središnjeg živčanog sustava pojavljuju primjetne poteškoće u čitanju, pisanju, pravopisu ili računanju (aritmetici).

Međutim, spomenuti nedostaci utječu na kognitivnu obradu verbalnih, a ne neverbalnih informacija, ometaju stjecanje i automatizaciju školskih vještina te utječu na učenje i ponašanje tijekom cijelog života [5]. No, kako bi prevladali te nedostatke, potrebni su im posebni oblici podrške i pomoći, naročito kada su prepušteni sami sebi prilikom obrazovanja na daljinu. Kod djece iz ranjivih skupina izražena je prisutnost neprikladnih oblika obiteljske pomoći i podrške.

4. NEDOSTACI NASTAVE NA DALJINU

Poznato nam je da školski nastavni sat u trajanju od 45 minuta nije ni približno tako iscrpljujući kao podučavanje putem videokonferencija. Okruženje je također drugačije. Mnoga djeca iz ranjivih skupina nemaju priliku povući se u mirno okruženje, te moraju dijeliti računalnu opremu ili prostor s braćom i sestrama koji također imaju svoje obveze. Osim toga, svjedoci su sve većih emocionalnih kriza roditelja, zbog neizvjesnosti, brige za budućnost, drugačijeg tempa dana, života, a ponekad i financijskih poteškoća. Usprkos spomenutim poteškoćama, moraju slijediti neprirodnu online komunikaciju, tijekom koje uz nedostatak kontakta očima dolazi i do zakašnjenja pri razmjeni informacija, tako da svi ti čimbenici fizički i psihički dodatno umaraju učenike.

Učinak provođenja dopodnevnih sati pred ekranima s posljedičnim umorom zbog napetosti i uključenosti u IKT tehnologije prenosi se i na drugi, poslijepodnevni dio dana, kada djeca koja su u biti bila tjelesno neaktivna, osjećaju iscrpljenost. Nedostatak kontakta s drugom djecom, koji je posebno važan za osnovnoškolsko razdoblje, problematičan je za zdrav socijalni razvoj djece. Uslijed ovakvog stanja pogoršani su psihičko i fizičko zdravlje djece, koji su neophodni za optimalan razvoj pojedinca. Školska izvješća pokazuju da je uspjeh djece u tjelesnom odgoju lošiji, a pri tome je i provedba samog tjelesnog odgoja na daljinu bila ograničena.

Znamo da djeca s posebnim potrebama tijekom karantene uglavnom nisu samostalna jer su im potrebni nadzor, poticaj i motivacija za rad. Kućno okruženje je drugačije. Djeca teže izražavaju svoje emocije. Strah, zabrinutost i ljutnja često se pojavljuju među roditeljima i učenicima. Prema navođenjima različitih autora [9] [4], za optimalan razvoj djeteta važno je stabilno i sigurno okruženje u kojem postoji rutina zahvaljujući kojoj dijete zna što može očekivati. Ova komponenta nedostaje djeci iz ranjivih

skupina. Iako su promjene u životu djeteta očekivane i nužne, nagli i dugotrajni prekidi rutine i prevelike promjene mogu biti značajan stresor i negativno utjecati na djetetov osjećaj sigurnosti.

Negativne promjene društvenih čimbenika (npr. gubitak posla, financijska nestabilnost, proriđeni međuljudski kontakti) negativno utječu na psihičku dobrobit roditelja, kvalitetu partnerskog odnosa i odnose roditelja i djece. Opisane promjene ujedno predstavljaju i čimbenike rizika za uspješnu prilagodbu djece novonastaloj situaciji. Razni autori u susjednim zemljama [11] također su ustanovili da je stres koji su roditelji doživljavali tijekom epidemije povezan s pojavom psihičkih problema kod mališana, djece i adolescenata.

5. MOTIVACIJSKI ASPEKTI NASTAVE NA DALJINU

Kao što nam je već poznato, motivacija ima iznimnu važnost, naročito za djecu koja dolaze iz nepoticajnog kućnog okruženja i koja se istovremeno suočavaju s mnogim nedostacima. Bandura [10] definira motivaciju kao proizvod unutarnjeg rada pojedinca i događanja u vanjskom okruženju. Motivacija je dakle dobrovoljna spremnost pojedinca da se potruđi pri postizanju određenog cilja, a da pritom zadovolji individualne potrebe [3]. Zapravo, motivacija je psihološki poticaj za rad. Dakle, što je zapravo motiviranje? Motivirati znači pripremiti nekoga da nešto učini prvenstveno zato što to sam želi učiniti [2]. Svako naše ponašanje je motivirano. Bez motivacije nije moguće uspješno obaviti nijednu aktivnost niti zadovoljiti potrebe [1]. Stoga je za opisanu djecu motivacija još važnija, jer nemaju poticaje iz kućnog okruženja niti pozitivne obrasce.

5.1 ANALIZA I MOTIVACIJA TIJEKOM OBRAZOVANJA NA DALJINU

Tijekom obrazovanja na daljinu, djeca većinu vremena provode uključena u uporabu računalne tehnologije. Ključna saznanja daju uvid u informacije o tome da se nakon analize cjelokupnog prostora namijenjenog tjelesnom i motoričkom razvoju djece pojavljuje negativan utjecaj ograničavanja tjelesne aktivnosti i drugačijeg načina odgoja i obrazovanja na razvoj djece [8]. Strel napominje da će posljedice biti dugoročne [12]. S obzirom na to da je došlo do povećane odsutnosti djece s nastave, pao im je imunološki sustav te im je zbog nedostatka energije opala i pozornost, što se očituje u smanjenoj uspješnosti učenja čak i kod djece koja ranije nisu imala poteškoća.

U nastavku opisujemo nekoliko motivacijskih tehnika, koje djeci iz ranjivih skupina odnosno djeci s nedostacima omogućavaju bolje praćenje i pružaju im osjećaj samouvjerenosti i više vrijednosti. O motivaciji se treba pobrinuti čim učenici prijeđu na obrazovanje na daljinu kako ne bi došlo do njenog opadanja. Kao primjer individualne motivacije pojedinca navodimo popis koji sadržava deset dobrih djela. Kao što znamo, kada učinimo dobro djelo, obuzimaju nas osjećaji zadovoljstva i sreće, jer postupkom možemo nekome uljepšati dan. Takvo motivacijsko sredstvo djeluje u interakciji između učenika i obitelji te njihovih najbližih. Poslala sam učenicima tabelu u koju su unosili dobra djela učinjena u određenom tjednu.

DOBRO DJELO	OBAVLJENO
1. POHVALI NEKOGA.	
2. NAPRAVI (NACRTAJ) CRTEŽ ILI IZRADI PROIZVOD ZA NEKOGA U OBITELJI.	
3. POMOZI MAJCI/OCU OKO KUĆANSKIH POSLOVA.	
4. POSPREMI POSUĐE NAKON RUČKA.	
5. NASMIJ NEKOGA U OBITELJI.	
6. PREDLOŽI DA ZAIGRATE DRUŠTVENU IGRU.	
7. RECI NEKOME U OBITELJI DA GA VOLIŠ.	
8. NAPRAVI VESELI SELFIE SA SVOJOM OBITELJI.	
9. NEKOME PRIPREMI IZNENAĐENJE.	
10. POŠALJI JEDNU FOTOGRAFIJU DOBROG DJELA UČITELJICI DSP☺.	

Slika 1: 10 dobrih djela
Izvor: vlastiti

Ovakav način bilježenja bio im je zabavan, a istodobno je djelovao motivirajuće, te su učenici imali osjećaj vlastitog zadovoljstva. Slali su fotografije dobrih djela, kao što je na primjer prvo kuhanje kave za svoju mamu, zatim zabavne fotografije svojih obitelji i raznih iznenađenja.

Drugo motivacijsko sredstvo, koje je bilo prikladno za sve učenike i koje sam im zadala bila je »Akcija čišćenja«. Tijekom obrazovanja na daljinu možemo nehotice upasti u određenu rutinu koja nas dovodi do apatije te pasivnosti. Može se dogoditi da im se ništa ne radi, uključujući i pospremanje, jer su učenici tijekom većine razdoblja izolirani i onemogućeno im je posjećivanje prijatelja. Akcija čišćenja bila je odlično motivacijsko sredstvo, jer je poticala osjećaj vlastitog zadovoljstva. Svaki učenik najprije je počeo čistiti u svom okruženju. Nastavio je u bližoj okolici, odnosno u prirodi. S obzirom na to da je bila potrebna povratna informacija o učinkovitosti akcije čišćenja, to je potaklo dokumentiranje doživljaja fotografijama koje smo razmjenjivali. Budući da se apatija i pasivnost još češće pojavljuju u takozvanim ranjivim obiteljima, promjena je itekako dobrodošla.

KAM PA S SMETMI?

1. POGLEJ ČE JE ZABOJNIK ČIST, TUDI ON RABI OSVEŽTEVI!
2. LOČUJ ODPADKE!

KAJ LAHKO STORIM ZA ČISTO NARAVO?

- POJDI NA SPREHOD...
S SEBOJ VZAMI ROKAVICE IN VREČKO...
POGLEJ OKOLI SEBE...
ČE NADEŠ NEKAJ, KAR NE SPADA V NARAVO POBERI IN VRŽI V NAJBLIŽJI KOŠ.**

KAJ PA TO?! TAKŠNO ČIŠČENJE PREPUSI RAJE DRUGIM....

IN ZEMLJA TI BO HVALEŽNA...

Slika 2: Akcija čišćenja
Izvor: vlastiti.

Sudeći prema zapažanjima mnogih stručnjaka, smanjene su motivacija i tjelesna aktivnost djece. Stoga je bilo važno obratiti pažnju na ove komponente pri učenju, iako to nije nimalo jednostavno. Uvažavajući nastalu situaciju, učenicima su napisane upute za kretanje u prirodi, gdje su, naravno, rado dokumentirali svoje doživljaje fotografijama. Primjer je bio virtualni sportski dan »Upoznajem okolinu«. Uzimajući u obzir krajeve i mjesta iz kojih dolaze, pripremila sam im nekoliko ideja za planinarenje odnosno pohode.

Cilj je bio dobro upoznati svoju okolinu, te pri tome ojačati svoje tijelo i duh. Djeca iz ranjivih skupina obično su prepuštena sama sebi, manje upoznaju svoju okolinu, a mnoga od njih, nažalost, većinu poslijepodnevnih sati provedu uključena u korištenje računalne tehnologije. Znamo da to ima vrlo negativne posljedice kako na psihičko tako i na fizičko zdravlje djece.

U ZDRAVOM TIJELU ZDRAV DUH!

Pripremila sam za tebe nekoliko ideja:

Ljutomerski ribniki- ribniki
Podgradje

Babji ložič

Zbirni center- Čistilna
naprava

KAKO OČUVATI SVOJE ZDRAVLJE KROZ BAVLJENJE SPORTOM?

- sportom razvijamo i jačamo svoje tijelo,
- jačamo zdravlje, mišiće i psihičku dobrobit,
- razvijamo poštovanje, uzajamnu pomoć, učimo pravila, doživljavamo prve pobjede i poraze,
- sport doprinosi kreativnosti, estetskom i umjetničkom izražavanju, razvoju mašte,
- sport poboljšava sposobnosti, kao što su koncentracija, brz odziv, samokontrola,
- razvija koordinaciju, brzinu, snagu, pokretljivost, preciznost i ravnotežu te poboljšava vršnjačke odnose,
- potiče samostalnost,
- smanjuje probleme u ponašanju,
- doprinosi lakšem učenju te
- razvija radne navike.

"ONAJ TKO ŽELI, PRONAĐE NAČIN, A ONAJ TKO NE ŽELI, PRONAĐE IZGOVOR."

3,2,1...IDEMO!!!

Slika 3: Sportski dan: »Upoznajem okolinu«
Izvor: vlastiti

Učenje i kretanje vrlo su važni i međusobno povezani. Dokazano je da učenici lakše uče ako su prije početka nastave bili tjelesno aktivni neko vrijeme. Na ovaj način poboljšavaju se koncentracija i motivacija. Kao primjer motivacijskog zadatka s područja kretanja, koji se može obavljati tijekom videokonferencije ili u paru kod kuće, predstavljamo igru »Učenje kroz pokret«. U igru su uključena dva igrača koja imaju iste predloške. Stoje okrenuti jedan prema drugom. Jedan napravi pokret, drugi ponavlja za njim. Zahtjevnost igre može se postupno povećati odnosno postaviti na višu razinu. Ciljevi igre su razvijanje pamćenja, koordinacije, zrcaljenja, križnih pokreta, kreativnog razmišljanja, usmjeravanja te sama zabava, budući da stimuliraju sve veze u mozgu.

Slika 4: Učenje kroz pokret
Izvor: Kinderkinesiologie [6].

Videokonferenciju u paru također smatramo važnim motivacijskim sredstvom za individualni rad, pogotovo s učenicima iz istog razreda. Zahvaljujući ovom sredstvu, zapazili smo prednosti vršnjačkog učenja, kompetitivnost i veće zadovoljstvo. Ove smo sate obogatili zabavnim PowerPoint zadacima koji su poticali pažnju, koncentraciju, logičko razmišljanje i kreativnost. U nastavku predstavljamo neke proizvode i aktivnosti koje su nastale tijekom nastave na daljinu. To su izrada makete kuhinje od različitih materijala, prva samostalna priprema kave, želje i slobodno vrijeme te kreiranje (novih likovnih proizvoda) na temu pročitane knjige.

Slika 5: Likovni proizvodi i aktivnosti tijekom obrazovanja na daljinu
Izvor: vlastiti

Vrlo je važan takozvani "lagani" prijelaz na prethodni oblik obrazovanja, koji je djeci poznat i na koji su navikli. Tijekom spomenutih razgovora možemo dobiti predstavu o tome kako su djeca doživljavala situaciju u kojoj su bila prisiljena ostati kod kuće. Osim toga, doznajemo i što ih je ograničavalo te s kakvim su se problemima suočavali. U skladu sa smjernicama Ministarstva obrazovanja [13], smatramo da je svakom djetetu, a posebno djeci iz ranjivih skupina odnosno djeci s nedostacima, potrebno osigurati uvodne sate za prilagodbu školskom ritmu. Naročito moramo uzeti u obzir eventualne krizne situacije, njihove strahove i druge emocionalne prepreke. Potrebno je odvojiti vrijeme za razgovor o učeničkom doživljaju nastave na daljinu, kao i samog povratka u školu. Svakom pojedincu s teškoćama moramo pružiti emocionalnu podršku. Što se tiče nastavnih sadržaja, potrebno je odvojiti vrijeme za utvrđivanje gradiva i prilagodbu. Posebnu važnost ima povratna informacija.

6. ZAKLJUČAK

Teoretski gledano, sva djeca imaju jednake mogućnosti za stjecanje osnovnog obrazovanja, ali u praksi to nažalost nije slučaj. Ta razlika je posebno primjetna kada se radi o školovanju djece iz ranjivih skupina, a pogotovo kada je riječ o obrazovanju na daljinu. Ovakav oblik obrazovanja vrlo je naporan, jer praćenje videokonferencija i online učionica fizički i psihički iscrpljuje učenike. Tijekom provedene nastave na daljinu razlike među učenicima značajno su se produbile odnosno došle do izražaja. Nehotice se događa da veliki dio posla pada na ramena roditelja, a ako djeca dolaze iz ranjivih skupina, poteškoće su još veće. S jedne strane susreću se s osobnim problemima, a s druge strane, uslijed nedostatka takvih znanja, nisu uvijek u mogućnosti pomoći svojoj djeci. Krizne situacije djece i njihovih obitelji time se produbljuju. Ovakve poteškoće obično dovode i do pada motivacije, što je također povezano s povećanjem emocionalnih problema i problema u ponašanju. Kao učitelji, moramo stati uz svoje učenike pružajući im pravu motivaciju te ih kontinuirano poticati i održavati rutinu koliko god je to moguće. Učenike možemo osnažiti istinskom komunikacijom i inovativnim metodama te motivacijskim strategijama.

7. IZVORI I LITERATURA

- [1.] Červ, R. (2012). *Stopnja zadovoljstva in motivacijski dejavniki učiteljev*. Revija za univerzalno odličnost, februar 2012, 1 (1). Dostupno na: http://www.fos.unm.si/media/doc/zaloznistvo/RUO_2012_01_Cerv_Renata1.pdf [Pristupljeno 15. 1. 2019.].
- [2.] Denny, R. (1997). *O motivaciji za uspeh*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- [3.] Ferjan, M. (2005). *Management izobraževalnih procesov*. Kranj: Moderna organizacija.
- [4.] Hacin Beyazoglu K. in drugi (2020). *Težave in izzivi družin z otroki v zgodnjem in srednjem otroštvu med karanteno zaradi epidemije COVID-19*. Dostupno

- na: <https://e-knjige.ff.uni-lj.si/znanstvena-zalozba/catalog/download/243/347/5750-1?inline=1> [Pristupljeno 5.9.2021.].
- [5.] Kavkler, M. (2008). *Otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja*. Dostupno na: http://pefprints.pef.uni-lj.si/3008/1/Kavkler_Primanjkljaji.pdf [Pristupljeno 3.9.2021.].
- [6.] Kinderkinesiologie (2020). *Kinderkinesiologie*. Dostupno na: <https://www.facebook.com/kinderkinesiologie/videos/1363217783881059/> [Pristupljeno 6.10.2021.].
- [7.] Mohorič Špolar, V. Ivančič, A. in Radovan, M. (2010). *Možnosti ranljivih skupin v formalnem in neformalnem izobraževanju v Sloveniji: strategije in politike na nacionalni in izvajalski ravni*. Dostupno na: http://arhiv.acs.si/porocila/LLL2010-PP5-Nacionalno_porocilo_Slovenija.pdf [Pristupljeno 5. 4. 2019.].
- [8.] Prehrana (2021). *Po epidemiji covid-19 upad globalne učinkovitosti otrok in več debelosti*. Dostupno na: <https://www.prehrana.si/clanek/474-po-epidemiji-covid-19-upad-gobalne-ucinkovitosti-otrok-in-vec-debelosti> [Pristupljeno 1.9.2021.].
- [9.] Sandstrom, H. in Huerta, S. (2013). *The negative effects of instability on child development: a research synthesis*. Urban Institute.
- [10.] Semmar, Y.(2006). *Adult learners and academic achievement: The roles of self- efficacy, self-regulation and motivation*. Dostupno na: http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000000b/80/1b/cc/20.pdf [Pristupljeno 15.9.2021.].
- [11.] Spineli, M. et. Al (2020): *Parents' Stress and Children's Psychological Problems in Families Facing the COVID-19 Outbreak in Italy*. Dostupno na: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2020.01713/full> [Pristupljeno 13.10.2020.].
- [12.] Zalokar, P.(2020). *Šokantni rezultati: Naši otroci v karanteni postali debeli zapečkarji*. Dostupno na: <https://www.delo.si/sport/drugi-sporti/sokantni-rezultati-nasi-otroci-postali-predebeli-zapeckarji/> [Pristupljeno 5.9.2021.].
- [13.] ZRŠŠ (2021) *Usmeritve in priporočila za pouk na daljavo*. Dostupno na: <https://www.zrss.si/stiki-s-prakso/podpora-pouku-na-daljavo/usmeritve-in-priporocila/priporocila-in-usmeritve-za-pouk-na-daljavo-za-osnovno-solo/> [Pristupljeno 6.10.2021.].